

VEIKSNIAI LEMIANTYS EKOLOGINIO ŪKIO VEIKLĄ

Ieva PLAKYTĖ, Vytauto Didžiojo Universitetas, Žemės ūkio akademija, Bioekonomikos plėtros fakultetas, el. paštas ieva.plakyte@vdu.lt

Santrauka

Nors Lietuvoje ekologinės gamybos ūkių sertifikuoti plotai didėja, tačiau veiksniai, turintys įtakos ekologinio ūkininkavimo plėtrai šalyje, nėra išnagrinėti, todėl pasirinkta tema yra aktuali. Aktualu, koks šiuo metu vyrauja požiūris į ekologinį ūkininkavimą, pašarų naudojimą ūkiuose, kokios šio ūkininkavimo problemos ir plėtros galimybės. Ekologinio ūkininkavimo tempai Lietuvoje yra vieni iš didžiausių ES, tačiau pastaruoju metu ūkininkai s4140_PAŠVENSKAITĖ_196_200.pdf susiduria su problemomis. Svarbu išsiaiškinti, kokie veiksniai turi įtakos ekologiniam ūkininkavimui. Pusiausiu struktūruoto interviu metu nustatyta, kad ekologiškus ūkius labiausiai veikia finansinės paramos mažėjimas, per griežtas ekologinių ūkių reglamentavimas. Didžiausios problemos, su kuriomis susiduria ūkininkai, tai nestabili rinka, mažėjanti ekologiškų produktų paklausa, darbuotojų trūkumas. Tyrimo dalyvių nuomone, sprendimai, kuriuos turi priimti žemės ūkio institucijos, tai padidinti išmokas ir įsiklausyti į ūkininkų problemas. Tyrimo rezultatai padėjo išsiaiškinti pagrindinius ekologiško ūkio veiklą lemiančius veiksnius ir problemas.

Reikšminiai žodžiai: ekologiškas ūkininkavimas, pašarai, ūkininkas, sertifikavimas.

Įvadas

Vis daugiau dėmesio Lietuvoje ir visame pasaulyje skiriama ekologiniam ūkininkavimui. Ekologiškų produktų pirkimui įtakos turėjo žmonių susirūpinimas didėjančia aplinkos tarša ir savo sveikata. Ekologinės gamybos ūkių plėtra per pastaruosius metus iš esmės pasikeitė, nes tradicinėje žemės ūkio produkcijos gamybai naudojami dideli cheminių medžiagų kiekiai. Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą, vis daugiau ūkininkų nusprendė ūkininkauti ekologiškai. Šis ekologinio ūkininkavimo būdas tampa vis populiariesnis, nes didėja paklausa ekologiškai išaugintų produktų, nemaža dalis ūkininkų susigundo solidžiomis paramomis. Vis didėjanti gamyba turi neigiamą įtaką gamtai ir žmonijai, todėl būtina ieškoti alternatyvių sprendimo būdų šiai problemai spręsti. Vienas iš geriausių sprendimo būdų žemės ūkyje, tai šis ekologinis ūkininkavimas. Ekologiniame ūkininkavime nenaudojamos cheminės sintetinės medžiagos, genetiškai modifikuoti organizmai, todėl vis daugiau yra diskutuojama apie ekologinio ūkininkavimo svarbą žmogui ir gamtai.

Ekologinio žemės ūkio idėjos Lietuvą pasiekė gana vėlai. Ekologija imta domėtis tik atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, kuomet atsirado galimybė bendradarbiauti su užsienio šalimis. Tuo metu, kai Lietuvoje buvo žengti pirmieji žingsniai praktinio idėjų įgyvendinimo linkme ir pradėtos kurti pirmos ekologinio ūkio organizacijos, Europos šalyse šis judėjimas jau buvo įgavęs didelį pagreitį. Žemės ūkyje pašarai turi labai didelę reikšmę. Šalyse, kuriose gerai išvystyta gyvulininkystė, didelė dalis bendrosios augalinės produkcijos sunaudojama būtent pašarams. Nors pašarų sąvoka apibrėžiama įstatymiškai, tačiau dėl jų klasifikacijos vis dar kyla neaiškumu.

Ekologiniame žemės ūkyje pašarai turi ypač didelę reikšmę. Atsižvelgiant į tai, kad jie yra pagrindinis gyvulių mitybos šaltinis, itin daug dėmesio skiriama jų kokybės reglamentavimui. Ekologiniame ūkyje naudojami pašarai gaminami be jokių sintetinių priedų, naudojant tik natūraliai išgaunamas medžiagas.

Tyrimo tikslas – nustatyti veiksnius, lemiančius ekologinių ūkių veiklą ir apsirūpinimo pašarais sąlygas, pateikti optimalius sprendimus ekologinių ūkių veiklai vykdyti

Tyrimo uždaviniai:

1. Apžvelgti ekologinių ūkių veiklos ypatumus ir iššūkius apsirūpinant pašarais.
2. Nustatyti veiksnius, lemiančius ekologinį ūkininkavimą.
3. Pateikti ekologinių ūkių problemas ir sprendimus.

Tyrimo objektas ir metodai

Tyrimo objektas – veiksmingumą lemiantys veiksniai.

Tyrimo metodai:

- Lietuvos ir užsienio šalių autorių literatūros šaltinių analizė ir sisteminimas;
- pusiau struktūrizuotas interviu.

Tyrimų rezultatai ir jų aptarimas

Per tūkstančius metų žmogaus vykdoma veikla padarė didelę įtaką gamtai ir mus supančiai aplinkai. Siekiant išvengti arba sumažinti vartotojo daromą neigiamą poveikį, atsiranda vis daugiau ekologinių žemės ūkių. Ekologiniame žemės ūkyje nenaudojamos sintetinės cheminės medžiagos (trąšos, pesticidai, augimo stimulatoriai ir kt.). Pastarosios keičiamos natūraliomis organinėmis ir mineralinėmis medžiagomis. Ekologinio ūkininkavimo sistema pagrįsta gamtines

dirvožemio sąlygas atitinkančiomis sėjomainomis, savame ūkyje sukauptomis organinėmis trąšomis, kenkėjų, ligų ir piktžolių ne cheminės kontrolės metodais. Kenkėjų ir ligų protrūkiams mažinami palaikant rūšių įvairovę ir ekologinį balansą aplinkoje. Gyvulininkystėje, atsižvelgiama į gyvulių fiziologiją, elgesį, paveldimus poreikius, siekiama aprūpinti gyvulius pakankamu kiekiu ekologiško pašaro, teikti tinkamą veterinarinę priežiūrą. Naudojant atsinaujinančius gamtos išteklius, ekologinio ūkininkavimo sistema leidžia išsaugoti ir pagerinti dirvos derlingumą (Pekarskas, Kazlienė, Gavenauskas, 2006). Šiuo metu, ekologinis ūkininkavimas yra vienas iš labiausiai besivystančių ūkininkavimų būdų ne tik Lietuvoje, bet ir visame pasaulyje. Ekologiškai ūkininkaujantiems ūkininkams pastaraisiais metais ekologinio ūkininkavimo būdas darosi vis sunkesnis. Naujų reikalavimų įvedimas ar jų griežtėjimas riboja ir net pristabdo ūkio plėtrą. Ūkininkams nuolat tenka ieškoti sprendimų, kaip įveikti visus šiuos reikalavimus. Išmokos daugiausia skiriamos iš Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai (EŽŪFKP) lėšų. Skiriamos yra dvi išmokų rūšys: išmokos, kuriomis padedama pereiti prie ekologinio ūkininkavimo veiklos, ir išmokos, kuriomis padedama išlaikyti ekologinį ūkininkavimo būdą (Kriščiukaitienė, Namiotko, 2012).

Lietuvai integruojantis į pasaulio ekonominę sistemą tampa būtinybė gaminti produktus paklausius ne tik vietinėje, bet ir tarptautinėje rinkoje. Svarbu pasiekti, kad ūkininkavimo metodai būtų ekonomiškai naudingi, saugantys aplinką ir socialiai priimtini. Lietuvoje ekologinių maisto produktų auginimas bei gamyba švarioje ir saugioje aplinkoje tampa vis svarbesne žemės ūkio kryptimi (Ivanikova, Ruževičius, 2008). Anot Čiegio (2009), ekologinis žemės ūkis skiriasi nuo kitų tradicinių ūkininkavimų būdų tuo, kad ekologiniai ūkiai privalo laikytis griežtų ekologinio žemės ūkio reikalavimų. Pirkėjams produktus atskirti padeda produktų sertifikavimas ir ženklavimas. Specifinis ekologiškų produktų ženklavimas gerokai prisidėjo prie jų paklausos didėjimo rinkoje. Realizuoti produktus, paženklintus ekologiškų produktų ženklu gali tik sertifikuoti ūkiai ir įmonės. Ekologiškų maisto produktų gamybos sistemoje, ekologinio ūkio sertifikavimas yra labai svarbus etapas. Ekologinis ūkis reikalauja daugiau darbo rankų nei esant įprastiniam žemės ūkiui. Šiuo metu Lietuvoje populiariausia VŠĮ „Ekoagros“. Tai yra pelno nesiekianti ekologinės gamybos organizacija, veikianti pagal nacionalinę žemės ūkio ir maisto kokybės sistemą (NKP) pagamintų produktų sertifikavimo ir kontrolės srityse. Specializuotos sertifikavimo įstaigos „Ekoagros“ įkūrimas tapo būtinybe siekiant įvertinti gaminamus ekologiškus produktus ir suteikti visoms suinteresuotosioms pusėms pasitikėjimą, kad produktai ir ūkininkavimo būdas atitinka nustatytus reikalavimus. Žemės ūkyje pašarai turi labai didelę reikšmę. Šalyse, kuriose gerai išvystyta gyvulininkystė, didelė dalis bendrosios augalinės produkcijos sunaudojama būtent pašarams (Jeroch ir kt., 2015). Nors pašarų sąvoka apibrėžiama įstatymiškai, tačiau dėl jų klasifikacijos vis dar kyla neaiškumų. Pašarai skirstomi remiantis įvairiais klasifikavimo kriterijais: pašarų vertė ir naudojimas, konsistencija, drėgnis, pagrindinės sudedamosios medžiagos, komponentų skaičius, paskirtis, botaniniai požymiai, kilmė ir gamyba (Jeroch ir kt., 2015).

Šiuolaikinėje visuomenėje ekologijos svarba tampa vis didesnė. Tai lemia didėjantis žmonių sąmoningumas, domėjimasis aplinkos apsaugos problemomis ar noras sveikiau gyventi. Pamažu atsiranda suvokimas, kad plečiant ir intensyvinant gamybą galima negrįžtamai pažeisti gamtoje egzistuojančias pusiausvyras ir sukelti ekologines krizes. Norint išvengti globalinių ekologinių katastrofų, būtina tolesnę ekonomikos plėtrą derinti su poveikiu aplinkai, tausojančiu gamtinių resursų naudojimu ir aplinkos taršos mažinimu. Vienas iš tokių būdų – skatinti ir plėsti ekologinį ūkininkavimą. Ekologiniame žemės ūkyje sintetinės cheminės medžiagos keičiamos natūraliomis organinėmis mineralinėmis medžiagomis. Sąvoka „ekologinis ūkininkavimas“ pagrįsta gamtinės dirvožemio sąlygas atitinkančiomis sėjomainomis, savame ūkyje sukauptomis organinėmis trąšomis, kenkėjų, ligų ir piktžolių ne cheminės kontrolės metodais. Šioje ūkininkavimo sistemoje siekiama uždaro energijos ir maisto medžiagų apytakos ciklo (Pekarskas ir kt., 2006).

Atsižvelgiant į tai, kad ekologinio žemės ūkio mastas vis dar palyginti nedidelis, svarbu apžvelgti esmingiausias veiksnias, kurie lemia ūkininkų apsisprendimą pereiti nuo tradicinio ūkio į ekologinį. Vienas iš pagrindinių ekologinio ūkininkavimo plėtrą lemiančių veiksnių – ūkininkams skiriamos išmokos. Po 2004 m. už ekologinį ūkininkavimą skiriamos išmokos gerokai padidėjo, kas lėmė ir neigiamų pavyzdžių atsiradimą. Dalis ūkininkų buvo suinteresuoti tik gaunama parama, o ne pačiu ekologiniu ūkininkavimu (Beinoraitė, 2012). Lyginant su kitomis aplinkosaugos programomis, Lietuvai tapus ES nare, išmokos už ekologinį ūkininkavimą buvo didžiausios šalyje (Kriščiukaitienė, Namiotko, 2013). Svarbu paminėti, kad iki šių dienų ekologiniam ūkininkavimui skiriamos išmokos yra vienos didžiausių Lietuvoje. 2014–2022 m. ekologiniams ūkiams remti buvo numatyta KPP priemonė „Ekologinis ūkininkavimas“, pagal kurią remiamos dvi veiklos: „Parama perėjimui prie ekologinio ūkininkavimo“, skirta pradendantiesiems ekologiškai ūkininkauti arba deklaruojantiems naujus plotus pareiškėjams, ir „Parama ekologiniam ūkininkavimui“ – ekologiškus sertifikuotus plotus deklaruojantiems ne pirmus metus (Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerija [LR ŽŪM], 2023). Ekologinį ūkininkavimą skatina ir ūkininkų motyvacija bei noras ūkininkauti ekologiškai. Sparčiai vystantis įvairioms pramonės šakoms didėja aplinkos užterštumas, dėl to silpnėja žmonių imunitetas, prastėja savijauta ir vis labiau sergama įvairiomis ligomis. Maisto pramonėje vartojamos sintetinės medžiagos ilgainiui taip pat daro neigiamą poveikį žmogaus sveikatai. Dėl šių ir panašių priežasčių, vartotojai pradeda domėtis ekologiškais produktais. Neretai žmonės, kurie renkasi ekologiškus produktus, renkasi tvarų vartojimą – naudojimąsi paslaugomis ir produktais, skirtais patenkinti pagrindinius poreikius ir kuriančiais geresnę gyvenimo kokybę, kartu siekiant sumažinti natūralių išteklių ir toksinių medžiagų naudojimą bei atliekų ir teršalų išmetimą viso produkto ar paslaugos gyvavimo ciklo metu, nepakenkiant ateities kartų poreikių patenkinimui (Daveika, 2019). Įtakos ūkininkų pasirinkimui turi ir dirbamos žemės našumas. Pastebima, kad dėl nualintos dirbamos žemės tradiciniuose ūkiuose ilgainiui mažėja gaunamas derlius. Visiška to priešprieša yra ekologinis žemės ūkis, kuris žymiai pagerina dirvožemio derlingumą ir padidina produktyvumą. Tiesa, pereinant nuo tradicinio prie ekologinio ūkininkavimo, 2–3 metus po konversijos pastebimas derliaus mažėjimas, tačiau jis yra laikinas ir galiausiai derlius pradeda didėti (Setboonsarng, Markandya, 2015).

Tiesa, yra ir ekologinio ūkininkavimo vystymąsi ribojančių veiksnių. Vienas iš jų – griežtos taisyklės ir dažni jų pasikeitimai. Sertifikuojant ekologinį ūkį žemdirbiams galioja tam tikros ekologinio žemės ūkio taisyklių nuostatos, kuriose numatyta nebūtinų, bet privalomų dalykų, perteklinių reikalavimų (Jagaitė, 2019). Taip pat ūkininkus piktina

dvigubi sertifikavimo standartai. Vienintelė sertifikuojanti įmonė Lietuvoje yra VšĮ „Ekoagros“. Pastaroji taip pat išduoda sertifikatus ir Ukrainos bei Kazachstano ekologiniams ūkiams. Šių šalių ūkiai vertinami pagal paprastas taisykles, kurių pagrindas yra ES Ekologinio žemės ūkio reglamentas. Šių taisyklių besilaikantys ukrainiečių ar kazachų ūkiai gauna tokius pačius „žalius“ sertifikatus kaip ir lietuviai, kurie priversti dirbti pagal daug sudėtingesnius ir griežtesnius mūsų šalies standartus (Jagaitė, 2019). Neigiamą įtaką ekologinio ūkininkavimo plėtrai daro ir didėjantys produktų kokybės reikalavimai. Ypač aukšti reikalavimai keliami ekologiškų produktų ženklinimui. Ženklini produkciją ekologiškų produktų ženklą neprivaloma tik tiems ūkininkams, kurie turi ūkio registravimo pažymėjimą arba žemės ūkio valdymo patvirtinimo dokumentus, ekologinio ūkio sertifikatą ir ekologiškus produktus patys tiekia rinkai galutiniam vartojimui (Jukna et al., 2018). Pastebima, kad vis daugiau ūkininkų neigiamai vertina sertifikuojančių įstaigų darbą. Pagal Lietuvos ir tarptautines taisykles tik sertifikuoti ūkiai gali realizuoti ekologiškus produktus, todėl sertifikavimas yra labai svarbus etapas ekologiškų produktų gamybos sistemoje. Sertifikavimas atliekamas asmens, norinčio užsiimti ekologiškos žemės ūkio produkcijos auginimu, perdirbimu ir realizavimu, prašymu. Sertifikuojančių įmonių atstovai inspektuoja ir sertifikuoja ūkius, perdirbimo ir realizavimo įmones, taip pat atestuoja įmones, gaminančias arba prekiaujančias pagalbinėmis medžiagomis, kurios naudojamos ekologiniuose ūkiuose (Lazauskas et al., 2008). 1997 m. Lietuvoje buvo įsteigta pirmoji ir ilgą laiką vienintelė sertifikavimo paslaugas teikianti įstaiga VšĮ „Ekoagros“ (Stonkus, 2021). Taigi, ūkininkų apsisprendimui pereiti iš tradicinio žemės ūkio į ekologinį turėjo įtakos ir tai, kad ilgą laiką ekologinės gamybos sertifikavimas buvo vienos įmonės rankose. Nesant konkurencijos ūkininkus slėgė dideli paslaugų įkainiai, daugybė perteklinių rekomendacinio pobūdžio taisyklių, taikomų išskirtinai įmonės VšĮ „Ekoagros“ (Valstietis.lt, 2020). Atsižvelgiant į aplinkybes, pakeisti ūkininkavimo būdą ypač sunku smulkiems ir vidutiniams verslininkams. Nepaisant to, kad dabar Lietuvoje yra dvi sertifikuojančios įmonės, UAB „Ekoliuks“ negali pasiūlyti konkurencingos kainos. Be to, ūkininkai neretai abejoja naujai įsikūrusios įmonės darbu ir patikimumu. Nors atsiradus UAB „Ekoliuks“ įmonei VšĮ „Ekoagros“ atsirado tam tikra konkurencija, pastaroji vis dar tebėra pagrindine sertifikuojoja.

Tyrimo tikslui ir uždaviniams realizuoti pasirinktas kokybinio tyrimo metodas, kurio metu buvo vykdyta interviu apklausa 2022 lapkričio, gruodžio, sausio mėnesiais. Šiam tikslui buvo paruošta 17 klausimų (žr. 1 lentelė, 2 lentelė). Pasirinkta interviu technika – pokalbis telefonu. Apklaustieji buvo ekologinių ūkių ūkininkai, pasirinkti atsitiktine tvarka pagal internetinėje svetainėje paskelbta „Ekoagros“ ūkių sąrašą. Interviu su ekologiškai ūkininkaujančiais ūkininkais buvo tariamasi iš anksto, siekiama pasirinkti kuo patogesnę laiką. Tyrimo dalyviai buvo supažindinami su tyrimo tikslu, užtikrinant, kad tyrimo metu gauti duomenys bus panaudoti tik magistro baigiamajame darbe.

1 lentelė. Interviu klausimai (sudaryta autorės, 2023)

Table 1. Interview questions (compiled by the author, 2023)

Nr.	Klausimai
1	Kodėl pasirinkote būtent tokį ūkininkavimo ir/ar gamybos būdą (mišraus ūkininkavimo, ekologinio ar kita)?
2	Kas lėmė jūsų pasirinkimą auginti būtent šiuos žemės ūkio ir kitus produktus?
3	Kokią dalį žemės ūkio produktų (augalininkystės ir/ar gyvulininkystės) sudaro produktai?
4	Ar savo ūkyje naudojate pirktinius pašarus?
5	Ar patys gaminatės pašarus? Jeigu Ne, tai kur perkate pašarus: iš kokių įmonių ar kitų ūkininkų? Su kokiomis problemomis susiduriate?
6	Su kokiomis problemomis susiduriate sertifikuodami savo ūkį, produktus, gamybą)?
7	Su kokiomis problemomis (vidinėmis, išorinėmis) susiduriate norėdami ūkininkauti? Gal galite plačiau pakomentuoti, pateikti pavyzdžių?
8	Ar teko pasinaudoti valstybės ar Europos Sąjungos teikiama parama ūkiui plėsti ir modernizuoti? Jeigu Taip, tai kokiais metais? Kiek kartų? Kokiais tikslais prašėte paramos?
9	Kaip jūs vertinate Lietuvoje galiojančius Europos Sąjungos ir nacionalinius teisės aktus, nustatytus žemės ūkio produktų saugos, gyvūnų ir augalų sveikatos, gyvūnų gerovės ar aplinkosaugos reikalavimams užtikrinti? O esančią nacionalinę maisto kokybės sistemą?
10	Jūsų nuomone, kokių priemonių turi imtis už žemės ūkį atsakingos institucijos, kad ūkininkavimo sąlygos pagerėtų?
11	Kokie būtų kiti pastebėjimai ar pasiūlymai dėl problemų ūkininkaujant ir jų sprendimo būdai?

2 lentelė. Interviuotojo anketinė apklausa (sudaryta autorės, 2023)

Table 2. Questionnaire survey of the interviewee (compiled by the author, 2023)

Nr.	Interviuotojo apklausa
1	Jūs esate ūkio:
2	Jūsų lytis:
3	Kuriame Lietuvos regione ūkininkaujate?
4	Kokiam ūkio tipui priskirtumėte savo ūkį:
5	Jūsų ūkio dydis:
6	Kiek laiko ūkininkaujate?

Tyrimo metu pirmiausia yra pateikiami klausimai (pirmoji grupė), kuriais siekiama nustatyti informaciją apie respondentus – jų lytį, amžių, kiek laiko ekologiškai ūkininkauja, ūkio dydį (žr. 2 lentelė). Antroje grupėje siekiama

sužinoti, kodėl ūkininkai pasirinko ekologinio ūkininkavimo kryptį. Trečioje grupėje buvo siekiama nustatyti, ar ūkininkai naudoja pirkinius pašarus, ar auginasi juos patys. Ketvirtoje grupėje norima sužinoti, su kokiomis vidinėmis ir išorinėmis problemomis susiduria ūkininkai. Penktoje grupėje siekiama nustatyti, ar ūkininkai yra pasinaudoję ES parama. Šeštoje grupėje ūkininkai turėjo galimybę išsakyti savo nuomonę, su kokiomis problemomis jie susiduria ir kokių sprendimų imtųsi, kad situacija pagerėtų. Interviu tyrimo metu buvo apklausti 5 ūkininkai, kurių ūkininkavimo specifika yra mišri augalininkystė ir gyvulininkystė, grūdais šeriamų gyvulių laikymas ir ganomų gyvulių laikymas. Respondentų ūkiai įsikūrę Širvintų, Biržų, Ukmergės rajonuose. Interviu metu apklausti 3 vyrai ir 2 moterys, kurių vidutinė ūkininkavimo trukmė yra 14 metų, o vidutinis ūkio plotas 100 ha.

Tolesnę tyrimo eigą sudarė klausimai, kurie padėjo labiau įsigilinti į veiksnius, lemiančius ekologiškai ūkininkaujančių ūkių veiklą.

Siekiant sužinoti pagrindinius motyvacijos aspektus, paskatinusius ūkininkus pasirinkti ekologinį ūkininkavimą, tyrimo dalyvių atsakymai iš dalies buvo panašūs. Pagrindinės motyvacijos priežastys pradėti ekologišką veiklą, tai iš tėvų paveldėtas ūkis, atgautos žemės ir noras sveikai ir kokybiškai gyventi. Tyrimas atskleidė, kodėl ūkininkai pasirinko gyvulininkystes kryptį – dėl nuolatinių pajamų ir paprastesnių reikalavimų. Visi tyrimo dalyviai savo ūkiuose naudoja ekologiškus pašarus, kuriuos užsiaugina patys (šienas ir šienainis, silosas, grūdinių kultūrų grūdai). Tyrimo dalyviai buvo apklausti, su kokiomis sertifikavimo problemomis susiduria. Apklaustieji vieningai išreiškia neigiamą nuomonę apie sertifikavimą, o kaip pagrindinės priežastys nurodoma, kad tai yra per brangu, ilgai trunkantis procesas, griežti reikalavimai ir jo neįvertinimas. Dažnai yra susiduriama su veiksniais, kurie lemia ekologinių ūkių veiklą. Išoriniai veiksniai nepriklauso nuo ūkininkų ir susiję su valstybe ir politika, o vidiniai – atvirkščiai, susiję su ūkininkaujančio ūkiu ir jo priimamais sprendimais (Makutėnienė, 2010). Tyrimo metu ūkininkai išskyrė vidinius veiksnius, kuriuos sunkiai sekasi spręsti, tai darbuotojų trūkumas, gendantai technika, didėjanti konkurencija, o išorinius veiksnius įvardijo supirkimo kainų sumažėjimą, nestabilią rinką, brangstančias žaliavas ir klimato kaitos pokyčius. Respondentų nuomonės apie ES teikiamos paramos pasinaudojimą yra skirtingos. Vienas ūkininkas neigiamai vertina ES paramas, nes nenori įsipareigoti paskolai, todėl techniką nuomojasi iš kitų ūkininkų. Kiti ūkininkai teigia, kad parama itin svarbi, nes padeda įsigyti arba atsinaujinti techniką savo ūkyje ir pateikia pavyzdžių: traktoriai, 14 vietų melžimo aikštelė.

Tyrimo dalyviai atskleidė, kokius sprendimus turi priimti žemės ūkio institucija, kad ūkininkavimo sąlygos pagerėtų. Tai padėjo išsiaiškinti, kad ūkininkai norėtų iš valstybės didesnių išmokų, pagalbos, daugiau domėjimosi, su kokiais sunkumais susiduria ūkininkai. Tyrime buvo siekiama pamatyti, kokie sprendimo būdai palengvintų ekologiškai ūkininkaujančių ūkininkų veiklą. Didžioji dalis apklaustųjų ūkininkų norėtų, kad valstybė daugiau padėtų ūkininkams, teiktų didesnę paramą, būtų nustatytos fiksuotos produktų supirkimo kainos, sumažinti reikalavimai. Taip pat, ūkininkų nuomone, vienas iš sprendimo būdų, tai didesnis visuomenės supažindinimas su ekologiškų produktų nauda, nes žmonės ieško pigių produktų ir šiuo metu kokybė jų nedomina.

Nors ekologinio ūkininkavimo mastas Lietuvoje palyginti nedidelis, galima daryti prielaidą, kad ši žemės ūkio šaka labai progresuoja. Nepaisant keleto išorinių veiksnių, tokių kaip: griežtos taisyklės, neigiamai vertinamas sertifikuojančių įstaigų darbas ar aukšti produktų kokybės reikalavimai, vis daugiau ūkininkų vietoje tradicinio žemės ūkio renkasi ekologinį. Didžiausią įtaką jų apsisprendimui daro skiriamos išmokos ir pačių ūkininkų motyvacija bei noras ūkininkauti ekologiškai.

Išvados

1. Ekologinis ūkininkavimas naudingas, nes padeda sumažinti vandens taršą, išlaikyti ir didinti dirvožemio produktyvumą, puoselėti agrarinės kultūros tradicijas, išlaikyti kaimo socialinę struktūrą, išsaugoti autentišką kraštovaizdį. Ekologinis ūkininkavimas tampa vis populiariesnis ir yra skatinamas Europos sąjungos.

2. Tyrimo metu nustatyta, kad veiksniai skirtingai lemia ekologiškai ūkininkaujančių ūkių veiklą, nuo veiksnių priklauso, koks bus ūkio derlius ir pelnas. Tyrimo dalyvių nuomone, sprendimus, kuriuos turi priimti žemės ūkio institucijos, tai padidinti išmokas ir įsiklausyti į ūkininkų problemas.

Literatūra

1. Kriščiukaitienė, I., Namiotko, V. 2013. Valstybės paramos žemės ūkio ekologicinei gamybai veiksmingumo vertinimas. *Vadybos mokslas ir studijos-kaimo verslų ir jų infrastruktūros plėtrai*, Vol. 35(3), p. 391-39
2. Lietuvos žemės ūkio ministerija. 2023. *Planuojamas ekologinių ūkių proveržis*. Prieiga per internetą: <https://zum.lrv.lt/lt/naujienos/planuojamas-ekologiniu-ukiu-proverzis> (žiūrėta 2023 03 08)
3. Daveika A. 2019. Ekologiškų produktų vartojimo ypatumai ir tvaraus vartojimo motyvacijos tyrimai. Prieiga per internetą: <https://smu.lt/cris/bitstream/20.500.12512/104047/1/A.%20Daveika%20magistras.pdf> (žiūrėta 2023 03 09)
4. Jagaitė R. 2019. Kas naujo laukia ekologinių ūkių artimiausioje ateityje? *Mano ūkis*. Prieiga per internetą: <https://www.manoukis.lt/mano-ukis-zurnalas/2019/09/kas-naujo-laukia-ekologiniu-ukiu-artimiausioje-ateityje/> (žiūrėta 2023 03 10)
5. Jukna V., Meškinytė-Kaušilienė E, Pekarskas J., Gavenauskas A. 2018. Ekologinio ūkininkavimo pagrindai..
6. Lebedžinskienė L. 2019. Ekologiškų produktų eksporto ir importo reikalavimai.. Prieiga per internetą: https://www.ekoagros.lt/media/1/documents/seminaru%20medziaga/Ekologi%C5%A1k%C5%B3_produkto%C5%B3_eksporto_ir_importo_reikalavimai.pdf (žiūrėta 2023 03 10)

7. Lazauskas P., Pilipavičius V., Kučinskas J., Danilčenko H., Jarienė E., Pranckietis V., Tamutis V., Šaluchaitė A., Mikulionienė S., Kazlienė O. 2008. *Ekologinis žemės ūkis*, 2008.
8. Stonkus R. 2021. *Ataskaita apie ekologinį žemės ūkį ir taikomas priemones Lietuvoje*. Prieiga per internetą: <https://zur.lt/wp-content/uploads/2021/12/Ataskaita-apie-ekologine-gamyba-LIETUVA-EkoConnect-2021.pdf> [žiūrėta 2023 03 11].
9. Ekoliuks sertifikavimo paslaugos, UAB „Ekoliuks“ suteiktas leidimas sertifikuoti pagamintus maisto produktus pagal Nacionalinę maisto kokybės sistemą, 2022. Prieiga per internetą: <https://ecolux.lt/uab-ekoliuks-suteiktas-leidimas-sertifikuoti-pagamintus-maisto-produktus-pagal-nacionaline-maisto-kokybes-sistema/> [žiūrėta 2023 03 12].
10. Valstietis.lt, Ekologinės gamybos sertifikavimas vis dar vienos įstaigos rankose, 2020. Prieiga per internetą <https://www.valstietis.lt/naujienos/ekologines-gamybos-sertifikavimas-vis-dar-vienos-istaigos-rankose/114037/> [žiūrėta 2023 03 12].
11. Beinoraitė V. 2012. *Ekologinio ūkininkavimo veiksniai Lietuvoje*.
12. Pekarskas J., Kazlienė O., Gavenauskas A. 2005. Ekologinio ūkininkavimo plėtra ir perspektyvos Lietuvoje. *Vadyba*, Vol. (2), p. 169-173.
13. Kriščiukaitienė I., Namiotko V. 2012. Ekologinio ūkininkavimo sąlygų palyginimas ES šalyse. *Vadybos mokslas ir studijos-kaimo verslų ir jų infrastruktūros plėtrai*, Vol. (2), p. 86-95.
14. Čiegis R. 2009. Darnaus žemės ūkio plėtra Lietuvoje. *Vadybos mokslas ir studijos-kaimo verslų ir jų infrastruktūros plėtrai*, Vol. 1, p. 30-37.
15. Jeroch H., Pilipavičius V., Mikulionienė S. Sederevičius A. 2015. Pašarai tradiciniai – ekologiškai. P.15–16.
16. Setboonsarng S., Acharya B.N. 2015. What Motivates Farmers to Adopt Organic Agriculture? A Case of Rainfed Organic. *Rice in Thailand Organic agriculture and post - 2015 development goals*. Edited by Setboonsarng S., Markandya, p. 415.
17. Makutėnienė D., Makutėnas V. 2010. Išorinių veiksnių poveikio ūkininkų motyvacijai ekologiškai ūkininkauti vertinimas. *Vadybos mokslas ir studijos-kaimo verslų ir jų infrastruktūros plėtrai*, Vol. (3), p. 87-99.

FACTORS DETERMINING THE OPERATION OF AN ORGANIC FARM

Summary

Although the certified areas of organic production farms are increasing in Lithuania, the factors affecting the development of organic farming in the country have not been examined, so the chosen topic is relevant. It is relevant what is the prevailing attitude towards organic farming, the use of fodder on farms, what are the problems and development opportunities of this farming. The pace of organic farming in Lithuania is one of the highest in the EU, but recently farmers are facing problems. It is important to find out what factors influence organic farming. During the semi-structured interview, it was found that organic farms are most affected by the decrease in financial support, too strict regulation of organic farms. The biggest problems faced by farmers are an unstable market, decreasing demand for organic products, and a lack of workers. According to the opinion of the research participants, decisions should be made by the agricultural authorities, that is to increase payments and listen to farmers' problems. The results of the research helped to find out the main factors and problems determining the operation of the organic farm.

Keywords: organic farming, fodder, certification, farmer.